

داستان مبارز عراقی منتشر شد

کتاب «اسطوره‌های عشق»، نوشته کمال السید، نویسنده عراقی با ترجمه اسماء خواجه‌زاده و به همت انتشارات «راه یار» چاپ و روانه بازار نشر شد. این کتاب، داستانی براساس زندگی شهیده میسون غازی از شهدای جریان اسلامی مبارزه در سال‌های حکومت صدام حسین در عراق است که بعد از سقوط صدام حسین، امکان معرفی این شهید و مبارزات او با رژیم بعث باز شد. /جام‌چمدیلی

دومین جشنواره سردار آسمانی در کرمان

انجمن تئاتر انقلاب و دفاع مقدس و اداره‌کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان کرمان دومین دوره جشنواره ملی تئاتر «سردار آسمانی» را نیمه اول دی امسال در سه بخش صحنه‌ای، خیابانی و نمایشنامه‌نویسی در استان کرمان برگزار می‌کنند. مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان کرمان از راه‌یابی ۷۵ اثر در بخش خیابانی و ۱۳ اثر در بخش صحنه‌ای و ۷۴ نمایشنامه به این دوره از جشنواره خبر داده است. /مه‌ر

در سالروز ولادت امام حسن عسکری (ع) نگاهی کرده‌ایم به داستان

حرم مطهری که روزگاری خانه حضرت بوده است

خانه امید همه ما

✚ در سالروز میلاد امام حسن عسکری (ع) که پدر بزرگوار امام زمان (عج) ما هستند، می‌شد از آرزوای متعددی به زندگی و سیره عملی ایشان، روزگاری را که سپری یا حتی تاریخی که در آن زندگی کرده‌اند، بررسی و بازایی کنیم. از آن همه تصویر که می‌شد در آینه این صفحه نقش داد، حرم حضرت را انتخاب کرده‌ایم که فقط مدفن ایشان و پدر بزرگوارشان امام‌هادی (ع) نیست. این حرم روزگاری خانه حضرت بوده و در آن زندگی می‌کردند و از همین روست که حالا زائران حرمین عسکرین، خود را مهمان خانه امام حسن عسکری (ع) و امام علی نقی (ع) می‌دانند؛ خانه‌ای که روزگار تلخی را پشت سر گذاشته و از مهر یاران و دوستداران و نیز کینه و بی‌مهری دشمنان صاحبانش در امان نبوده است.

آستان مقدس امامین عسکرین (علیهماالسلام) در شهر سامرا در استان صلاح‌الدین در نیمه‌شمالی عراق و در شرق استان انبار و غرب استان‌های دیالی و سلیمانیه، واقع است. مرکز این انبار، شهر تکریت است که سامرا از مهم‌ترین و بهترین شهرهای آن محسوب می‌شود و خانه‌ای را در قلب خود دارد که یادگاری است از سرنوشتی که بر صاحبان خانه گذشته و حالا دل‌های بسیاری این روزها به سویش پرمی‌کشد.

گفت‌وگو با دکتر سجاد مودن، مرمتگر حرم‌های مطهر سامرا و نجف و استاد دانشگاه

یک حرم منحصر به فرد

علی‌رستگار- تأثیر معماری حرم‌های مطهر و ویژگی‌های آن بر زائران غریقال انکار است و نقش بسزایی در تشدید معنویت و تعلق خاطر آنها دارد. حالا اگر این ویژگی‌ها با دانسته‌ها و مطالعات زائران از آئمه بزرگوار که در این حرم‌ها رآمیده‌اند، ترکیب شود، تأثیرات بیشتری هم وجود خواهد داشت. یکی از بهترین مصداق‌ها و شاید منحصر به فردترین آنها حرم عسکرین است؛ چرا که این حرم تنها مدفن امام‌هادی (ع) و امام حسن عسکری (ع) نیست و خانه و محل زندگی این بزرگواران هم بود. از این رو زائرانی که به حرم عسکرین مشرف می‌شوند، احساس می‌کنند مهمان این امامان هم هستند.

✚ به عنوان مرمتگر حرم‌های مطهر نجف و سامرا و متخصص این حوزه از معماری، کمی از سیر تاریخی حرم عسکرین بگویید، به ویژه درباره پیوند میان خانه و زیارتگاه و حرم که در این مورد به خصوص اتفاق افتاده و مثال‌آین است.

اول خوشحالم که پیگیر این موضوع هستید. چون موضوعی است که معمولاً مغفول واقع می‌شود. اگر بخواهم آن سیر تاریخی را خیلی خلاصه عرض کنم، باید بگویم حضرت امام‌هادی (ع) به اجبار به سامرا دعوت شدند. روزهای اول هم ایشان را در یک کاروانسرای بسیار نامطلوبی بیرون از شهر نگه داشته بودند. بعد از مدتی مجموعه خانه‌هایی را برای خودشان و اهل بیت و اطرافیان خریداری می‌کنند. به نقلی ایشان این خانه‌ها را از یکی از وکلا متوکل خریدند.

✚ در جایی نوشته شده که ایشان این خانه را از یک فرد نصرانی خریداری کردند. این ربطی به ماجرا دارد؟ فارغ از این مساله، آن خانه‌ها ابتدا محل زندگی حضرات بود و بعد هم شهادت آنها اتفاق افتاد و هر دو بزرگوار در همین خانه دفن شدند. مسلّم آن است که حرم امروز با خانه حضرت امام‌هادی (ع) تطابق دارد و از لحاظ مکانی، همان محل است. این خانه محل زندگی سه امام شیعه است. حرم سامرا را خانه پدری می‌نامند. این حرم خانه امام زنده و حاضر، حضرت حجت (عج) است. همین موضوع حرم سامرا را منحصر به فرد می‌کند، چون همه حرم‌های دیگر مثل نجف، کربلا، کاظمین، مدفن و مشهد هستند و هیچ‌گاه خانه نبودند. این را مطمئن هستیم که حضرات در خانه خودشان دفن شدند. مساله این است کالبدی که ما امروز می‌بینیم مربوط به چه دوره‌ای است و چه تطابقی با آن خانه اصیل دارد. این حرم در دوره‌هایی تخریب و بازسازی شده است. حرم سامرا مشابه دیگر حرم‌ها دوره‌های بازسازی متعددی دارد که یکی از آنها در قرن ششم و هفتم هجری قمری اتفاق افتاد؛ در زمان یکی از خلفای عباسی به نام الناصر لدین... که پیش از ۴۰ سال حکومت کرد و شیعه و ارادتمند آئمه بود. حتی در آن مقطع، ما آثاری از آن دوره تاریخی را در خود حرم و در سرداب غیبت داشتیم. از جمله یک مشبک چوبی که تاریخ ۶۰۰ هجری قمری و اسم الناصر لدین... روی آن به چشم می‌خورد. بعد از انفجارهای حرم، این مشبک

ناصرالدین شاه، در قیاس با کف حرم امروز، حدود یک متر و ۱۰ سانتی‌متر با هم اختلاف دارند. همچنین ایوان‌هایی بتونی به سه ضلع جنوبی، شرقی و غربی اضافه شدند.

✚ دلیل این اختلاف سطح چیست؟ در دوره‌های مختلف که می‌خواهند کف حرم را سنگفرش و مرتب کنند، عموماً کف‌های قبلی را جمع نمی‌کنند. بلکه روی همان کف قبلی، کف جدیدی را اجرا می‌کنند. رعنایی این طاق‌ها از دوره قاجار تا کنون یک متر و ۱۰ سانت کوتاه شده است. این عدد کمی نیست و کل آن تناسبات را مخدوش می‌کند.

✚ در مجموع تأثیرات معماری حرم‌های مطهر، چقدر در تشدید حس و حال زائران نقش دارد؟

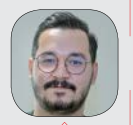
معماری قطعا در حس و حال زائران تأثیر دارد. در گذشته وقتی معماران سنتی ما می‌خواستند خانه‌ای را قیمت‌گذاری کنند، می‌پرسیدند خشت این خانه را در چه فصلی زدید و در چه فصلی بنا را ساختید؟ مزد کارگران را چطور می‌دادید؟ رعایت حال همسایه‌ها را می‌کردید یا نه؟ فراوان سوالاتی از این جنس داشتند که یک خانه را نه فقط براساس کمیات، بلکه براساس کیفیات هم ارزش‌گذاری می‌کردند. حرم‌ها براساس سابقه تاریخی ما عموماً فضاهایی هستند که در زمینه ساخت‌شان، علاوه بر هندسه غنی و عالی و کمیات بی‌نظیر، کیفیات ساخت و روند آن و رعایت حقوق انسان‌های درگیر در امر ساخت‌وساز نیز به‌شدت رعایت شده است. کسانی که در گذشته متولی ساخت و توسعه حرم‌ها بودند، حواس‌شان به این بود که دارند یک اتفاق ماندگار را در تاریخ رقم می‌زنند. بر همین اساس در این خصوص، بسیار دقت و ظرافت صورت می‌گرفت. برای همین وقتی امروز شما به حرم مشرف می‌شوید، می‌بینید که آنجا احساس آرامش دارید. یعنی کالبد، کالبدی است که چه از نظر کمیات معماری و چه از نظر کیفی، در بهترین حالت ممکن خود است و همه مسائل در آن رعایت شده است. انسان به مواد پیرامون خود دل بسته و وابسته می‌شود. وقتی ما با بنایی مواجهیم که در یک دوره بسیار طولانی شاهد بهترین حالات انسان‌هاست، نمی‌توانیم تأثیرات آن را نادیده بگیریم.

انسان‌ها به حرم‌های مطهر مشرف می‌شوند و عبادت و رازونیز می‌کنند و به انسانی‌ترین و معنوی‌ترین حالات انسان‌ها مشغول می‌شوند. این کالبد همه این حالات و معنویات را در خودش ثبت و ضبط و به بعدی‌ها هم منتقل می‌کند. اگر این مساله نبود که ما روایت داریم که می‌گویید: «امام، در قلب شیعه است.» پس چرا انسان به حرم برود؟ وقتی امام، درون شماس‌ت، چه نیازی به حرم رفتن دارید؟ اما این کالبد‌ها و این حرم‌ها مثل یک سکوی پرتاب و محمل هستند. برقراری ارتباط با عالم بالا از طریق واسطه سهل‌تر است. امام خود واسطه این ارتباط است و حرم او بهترین مکان برای شکل‌گیری این رابطه. بر همین اساس نیز حفاظت از وجوه اصیل کالبدی حرم‌ها در جهت حفاظت از وجوه عملکردی و معنوی مجموعه حرم‌ها امری ضروری است.

نگاهی به تاریخچه بارگاه ملکوتی امامین عسکرین (ع) و تخریب‌هایی که در این حرم صورت گرفته است

به کدامین گناه؟

بارگاه ملکوتی امامین عسکرین (ع) یعنی حضرت امام‌هادی و امام حسن عسکری (ع) سبب شده که شهر تاریخی سامرا را در تاریخ همه با عنوان یک شهر مذهبی بشناسند. طی اعصار و قرون، حکمرانان مختلف در راستای هرچه زیباتر شدن این حرم تلاش‌ها کردند و روز به روز به عظمت بارگاه امامان شیعه افزوده شد. در تاریخ آمده است که محل زندگی امام حسن عسکری (ع) در حلقه یادگان‌های نظامی قرار داشت. تولیت، حفظ و نگهداری محل زندگی امام در دست شیعیان بود. امام حسن عسکری (ع) خادمی داشت که در این خانه ساکن بود و هرگاه قسمتی از آن خراب می‌شد آن را ترمیم می‌کرد. اما تخریب سرنوشت محتومی بود که پس از شهادت امام عسکری (ع) نیز ادامه یافت.

پیمان طالبی

ادبیات و هنر

✚ خانه امام حسن عسکری (ع)

امام‌هادی و امام عسکری (علیهماالسلام) مدتی طولانی از حیات پرپرکت‌شان را در این خانه سپری نمودند و حضرت صاحب‌الامر؛ امام زمان (عج) نیز در این مکان به دنیا آمدند.

پس از آن‌که متوکل عباسی در سال ۲۴۳ هجری، امام‌هادی (ع) را از مدینه منوره به سامرا احضار کرد و در آنجا سکونت داد، امام با خانواده‌اش که از مدینه همراه ایشان به سامرا آمده بودند، در آن خانه ساکن شدند، بی‌آن‌که مردم آن عصر پی ببرند این واقعه به‌ظاهر کوچک به‌زودی تاریخ سامرا را دگرگون می‌سازد و شهری بزرگ و معروف تبدیل می‌شود.

✚ پس از شهادت و ساخت بارگاه

پس از شهادت امام‌هادی (ع) به سبب زهری که «معتز» حاکم عباسی به ایشان خواند، آن حضرت را در صحن خانه‌اش یا در یکی از اتاق‌های خانه به خاک سپردند. پس از مرگ معتضد عباسی، بر دیوار خانه امام‌هادی (ع) پنجره‌ای نصب کردند که رهگذران از طریق آن به قبور داخل‌خانه مشرف می‌شدند و بعضی شیعیان و دوستداران از پشت آن پنجره، دو امام خود را زیارت می‌کردند.

✚ شاه قاجار و بازسازی حرم

در ۱۲۸۵ هجری ناصرالدین‌شاه قاجار دستور تعمیر و تجدید بنای حرم مطهر عسکرین (ع) را داد. پس زمین حرم را با آجرهای سبز که از ایران آورده بودند، فرش کردند

و ضریح فولادی را با ضریح نقره‌ای با تاج طلا تعویض کرده، رواق و سالن و صحن را نیز با مرمر سنگفرش کردند و درها نیز جایگزین شد. دیواری را که احمدخان دنبلی ساخته بود، ویران کردند و بعضی گوشه‌های صحن را که شکسته و تخریب شده بود، اصلاح کردند و برای نخستین بار گنبد نواری حرم و اطراف مناره‌ها با لایه‌ای از طلا پوشانده شد.

✚ تخریب اول

در ۲۳ محرم سال ۱۴۲۷ هجری قمری، حدود ساعت ۷ صبح ترورپرست‌های تکفیری وابسته به القاعده شاخه عراق به رهبری ابومصعب زرقاوی، با پوشیدن لباس نیروهای تکاور عراق، وارد حرم عسکرین شدند و اسلحه نگهبانان را مصادره و آنها را به همراه خادمان حرم، در یکی از غرفه‌های صحن زندانی کردند و با کارگذاری مواد منفجره TNT به وزن حدود ۴۰۰ کیلوگرم در داخل بنا، حرم مطهر را منفجر کردند. در نتیجه این بمبگذاری، گنبد بنا با پوشش آجری و طلاکاریش و همچنین تزئینات کاشیکاری در دیوارهای آن فرو ریخت. شدت این انفجار به حدی بود که برخی مصالح و تزئینات تا شعاع نیم کیلومتر به بیرون پرتاب شد. اما به علت استحکام بنا، پایه‌های گنبد، بدنه اصلی و دیوارها سالم باقی‌ماند.

✚ تخریب دوم

در ۲۷ جمادای الاول ۱۴۲۸ هجری، دومین انفجار در حرم عسکرین به وقوع پیوست. در ساعت ۳ بامداد، ترورپرست‌ها وارد حرم شده و پس از درگیری

مکان‌نمایی آستان حرمین عسکرین

با جدیدترین جغرافیای داخلی مرقد مطهر امامان هادی و حسن عسکری (ع) پس از بازسازی‌ها بیشتر آشنا شویم

✚ صحن سوم

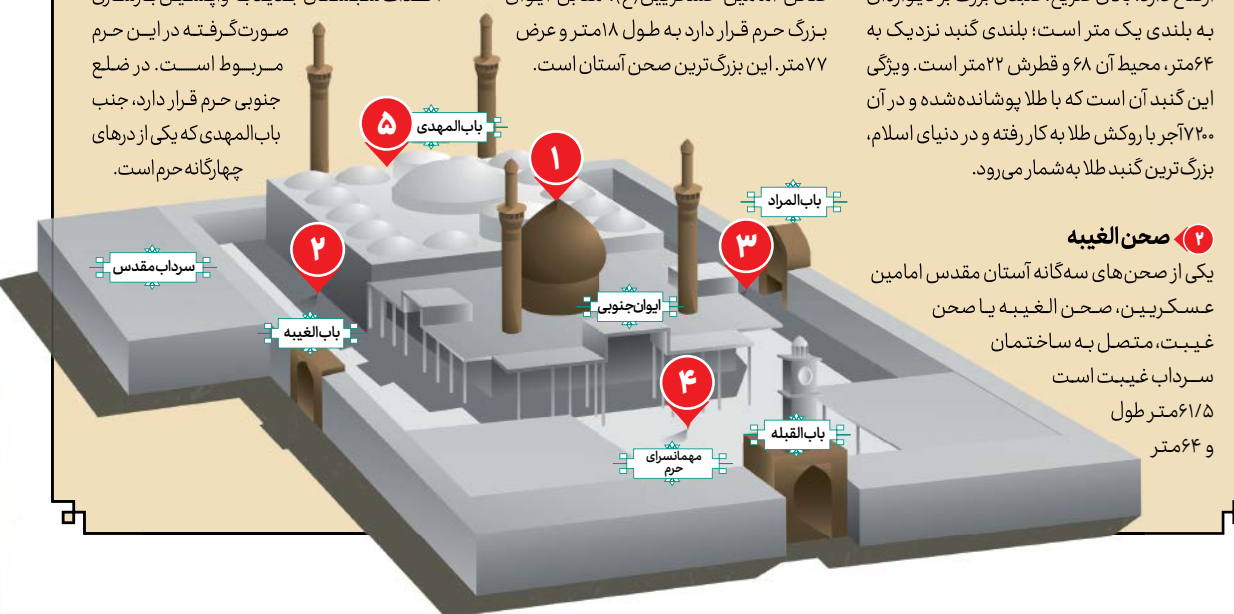
صحن مصلی است به طول ۵۰ و عرض ۶۰ متر. در دوران اخیر دیوارهای صحن‌ها را برداشته و صحن‌ها به‌صورت یکپارچه به یکدیگر متصل شده‌اند.

✚ شبستان جدید

احداث شبستان جدید به واپسین بازسازی صورت‌گرفته در این حرم مربوط است. در ضلع جنوبی حرم قرار دارد، جنب باب‌المهدی که یکی از درهای چهارگانه حرم است.

✚ صحن امامین

صحن امامین عسکرین (ع)، مقابل ایوان بزرگ حرم قرار دارد به طول ۱۸ متر و عرض ۷۷ متر. این بزرگ‌ترین صحن آستان است.

✚ صحن الغیبه

یکی از صحن‌های سه‌گانه آستان مقدس امامین عسکرین، صحن الغیبه یا صحن غیبت، متصل به ساختمان سرداب غیبت است

۶۱/۵متر طول

و ۶۴متر

